

Kunskapande i dans – Om estetiskt lärande och kommunikation.

Britt-Marie Styrke (red.) (2015). Stockholm: Liber.

Att kunna och lära i dans

Att skriva en bok om kunskapande i dans med fokus på estetiskt lärande och kommunikation är en god idé. Boken är liten till utseende och omfång, och stora teman behandlas ganska lätt och lättillgängligt. Boken är skriven som ett bidrag till kurslitteratur för lärare och lärarutbildningar i Sverige. Även om den är lätt och liten till formatet så väcker den grundläggande frågor vad gäller det att kunna och lära i dans. Med utgångspunkt i formella läroplaner på olika nivåer i svensk förskola, skola och lärarutbildning föreslår författarna hur «växa» i dans kan tolkas, och vad nyttan med dans kan vara. De frågor: kan glädje och uppskattning anses vara nyttiga i samhället på politisk nivå.

Britt-Marie Styrke har som redaktör av antologin samlat artikelförfattare omkring tre teman: Dans, bildning och kommunikation – då och nu; Estetiskt lärande – dans som uttrycksmedel; Ett estetiskt ämne – kunnande i och om dans.

Kunskapande processer i dans och estetiskt lärande lyfts fram. En vägledande fråga för bokens artiklar ser ut att vara den inledande frågan: Hur kan kunnande i dans beskrivas och förstås?

Dans bildning och kommunikation – då och nu

Antologins första tema *Dans bildning och kommunikation – då och nu* behandlas i fyra artiklar. I artiklarna genomgås syn på idrott, gymnastik och dans i ett historiskt perspektiv och ett läroplansperspektiv. Artiklarna har absolut ett historiskt intresse för en svensk läsarkrets. En trend i artiklarna är rörelse från en marginaliserad position för dans till en mer artikulerad syn på dans till

exempel i ämnet idrott och hälsa.

Cecilia Ferm Thorgersen skriver på ett intresseväckande sätt om *Grundskoleelvers lärande som estetisk kommunikation – aspekter av översättning och delaktighet*. Ferm Thorgersen diskuterar relationen mellan konstnärliga uttrycksformer och begreppet lärande. Hon använder Ann Bamfords (2009) fyra aspekter på dylika relationer: lärande i konst, lärande genom konst, konst som lärande och lärande som konst. Hon använder begreppet översättande för att beskriva en tolkande process som kräver närvaro och delaktighet i förhållande till konstformer.

Lärande i konstuttryck handlar om att tillägna sig en uttrycksform (dans, musik, slöjd,

bild) och de redskap och symboler som hör till.

Lärande genom konstuttryck avser att lära sig något genom att utöva en konstart eller uttrycksform (t. ex. dansa matematik).

Konst som lärande avser lärande i en situation där någon lär sig något genom att ta del av någon annans estetiska uttryck (lära om konflikthantering genom att ta del av en dansföreläsning i ämnet).

Lärande som konst handlar om att se undervisning och lärande som konst, där alla är konstnärer och där konstens byggstenar (t. ex. linjer, dynamik, harmoni och klang) står att finna.

Estetiskt lärande

Med stöd av Fredrik Lindstrand och Staffan Selander (2009) definierar Ferm Torgersen så estetiskt lärande på följande sätt:

- Processer som leder till att ett eller flera formspråk införlivas och kan användas för att göra världen hanterbar.
- Kommunikativa (konstnärliga) processer som innehåller närvaro, föreställningar och representation samt reflektion och känslor.
- Processer där (konstnärliga) uttrycksformer upptäcks och utvecklas på samma gång.
- Lindstrand och Selander understryker att konst uppstår i människors försök att skapa mening i världen.

I Ferm Torgersens artikel ges exempel på de olika lärandeformerna och i artikelns konklusion nämner författaren betydningen av att kunna definiera vilken kunskap och kompetens inom estetisk kommunikation skollärare och enskilda lärare behöver för att kunna skapa förutsättningar för barns estetiska kommunikation. Den didaktiska kompetensen som behövs, menar Ferm Torgersen, är pedagogisk, didaktisk och konstnärlig kompetens, som visas i att kunna handla konstdidaktiskt.

Estetiskt lärande – dans som uttrycksmedel

Det andra temat i boken knutet till estetiskt lärande omfattar fyra artiklar om dans i förskolan. Två av artiklarna är skrivna av Anna Lindqvist, och med referenser till hennes doktorsavhandling från 2010. Lindqvist sammanfattar från sin studie utsagor om dans från danslärare i förskola och skola: «Dans är inte 'bara' rörelse utan något mer; att lära känna sig själv, att hitta det personliga uttrycket och närvaron i kroppen, att berätta om sig själv via dansen eller att få uppleva en djupare dimension» (Lindqvist, 2010, s. 124). De flesta lärarna knöt också begreppet dans och dansundervisning till jämställdhet, demokrati och genus. Lindqvist skriver i denna artikel om ett dansförlöpp i förskola där genus var i fokus. Studenterna som planla och genomförde undervisningen valde en ramhandling knuten till rymden och känslor. Barnen i projektet möter och interagerar med dansande lärarstuderande i roll, där genusstereotypier svängs uppochner, och könsnormer ifrågasätts.

I Lindqvista andra artikel är det lustfyllda lärandet tematiserat genom beskrivelse av arbete med sagodans för förskolebarn. Sagodans avser att dansen är knuten till en saga av något slag.

Märtha Pastorek Gripson har i sin artikel fokus på vad att veta betyder i dans. Hon närmar sig problemställningen genom att beskriva två vanliga sätt att beskriva betydelsen av dans i förskola och grundskola: att våga och att ha roligt. Men, frågar hon, vad är det du skall våga och varför skall det vara så roligt? Vad är det som behövs för att iscensätta glädjefyllt lärande i dans, inte bara en glädjefyllt aktivitet. Gripson argumenterar med stöd av Jacqueline Smith-Autard (2002) för att dans i grundskola och förskola kan förstås som fyra sätt att erövra danskunnande: en växelverkan mellan att härma och titta på, och skapa själv, samt mellan att se och analysera/uppskatta/relatera till dans.

Gripson skriver att Susan Stinson (2001) skiljer mellan dansträning och dansundervisning. Skillnaden består i en breddning av förståelse från fokus på fysiska aspekter till mera komplexa förståelser av dans som ett sätt att förstå och relatera till världen omkring oss. Stinson nämner fem aspekter knutna till dansglädje: gemenskap, lek, övning, behärskande (mastery) och erkännande. Hon utvecklar tanken att glädjen är ett mål i sig själv, för vi skapar mening i våra liv. Stinson förbinder 'artmaking' med 'worldmaking'. Genom arbete med dans och andra konstformer gör man livet lite obekvämt för sig själv, genom att ifrågasätta de sanningar man lever, och genom att omvärdera och reflektera (s. 117). Gripson presenterar många frågor, och besvarar också några av dem.

Elisabeth Sjöstedt Edholm skriver om kunnande i dans genom att beskriva danslek i förskolan. Vidare skriver hon om improvisation i dans baserat dels på samtal med dansare, och dels på samtal med barn.

Rörelse nyckel till lärande

- Hon stöder sig på Anne Green Gilbert (2006) som skriver att rörelse är nyckeln till lärande.
- Edholm citerar från en rapport (Strategisk satsning, 2014) om delområden för dansens lärande:
- Att tillägna sig kunskaper i dans
- Att tillägna sig kunskaper om dans
- Att tillägna sig kunskaper med dans
- Att tillägna sig kunskaper genom dans. (s. 125)

Det fjärde området innebär att utveckla tänkande genom för konstarten specifika läroprocesser. Referensen till Ann Bamford är ganska tydlig men inte uttalad i denna artikel. Edholm föreslår att dansleksundervisning delas in i tre 'stadier': öka kroppsmedvetenhet, öka rumsmedvetenhet och arbete med rörelsens uttrycksrättigheter. I en danslektion kan dessa stadier vävas in i varandra.

Konstämnen som pedagogiska verktyg

I artikelns avslutande del diskuterar hon möjligheter till transfer: undervisning i konstnärliga ämnen kan träna och utveckla färdigheter och skapa tillgångar hos människan så som kreativitet, kommunikation, fantasi och samarbete (s. 133). Diskussionen om att använda konstämnen som pedagogiska verktyg för att främja annat lärande är inte ny. Försök med ämnesövergripande projekt där dans ingår som ett ämne i utforskande av teman beskrivs som en utmaning för danslärare i flera av denna antologis artiklar, med en tydlig önskan om att kräva plats och visa vad danskompetens kan bidra med i förskola, skola och olika utbildningar.

Ett estetiskt ämne – kunnande i och om dans i gymnasieskolan

Artikelsamlingens tredje tema omfattar dans i gymnasiet med lärares uppfattningar om dans som ämne. Britt-Marie Styrke har studerat gymnasiet läroplan. Hon problematiserar begreppen kunskapsområde och kunnande. Ett kunskapsområde har en särart, en kunskaps tradition som vilar på underliggande tankestrukturer (s. 154). Hon frågar vad som gör ett ämne till ett skolämne. Finns det ämnets särart? Styrke menar att dansen kan ses som ett kunskapsområde. Efter att läroplaner formulerats tolkas de på *transformeringsarenan* för att därefter nå praktiken, den så kallade *realiseringsarenan* (s. 156). Det grepp som Styrke tar i denna artikel visar hur man i en lärarutbildning i dans kan synliggöra det konstnärliga ämnet dans i spänningsfältet mellan tillämpning och didaktisk analytisk förståelse.

I antologins sista artikel skriver Ninnie Andersson och Cecilia Ferm Thorgersen om *Bedömning av danskunnande – uttryck, respons och värdering inom ett estetiskt ämne*. För att kunna diskutera elevers uttryck av danskunnande och lärares intryck, värdering och bedömning av det

ser de världen som intersubjektivt kommunicerande. Deras utgångspunkt är att människor är sammanflätade med varandra, med saker (som dansrum och dansskor) och fenomen (som dans och musik): «Därmed blir de danssammanhang lärare och elever är deltar i intersubjektiva, vilket gör kroppslig, verbal och visuell kommunikation grundläggande (s. 173).»

I en case study av lärares kvalitetsuppfattningar (Andersson 2014) visas teman uttryckta i lärares val av uttryckta dansförmågor och generella förmågor. Kvaliteter som uppmärksammades var tyngd, kraft, flöde som kan kopplas i hop med med arbete med kvaliteter i rörelse. Ett tema omfattade uttryckta kvalitetsuppfattningar genom definierade kunskapsnivåer i danskunskap – relaterade till måluppnåelse. Kvalitetsuppfattningar är ett brännaktuellt tema i bedömning av konstnärlig kvalitet i konstutbildning. Det är nödvändigt med diskussioner om tolkningsgemenskaper, relaterade till nutid och kulturförståelse. Att som många lärare i gör säga «bra» är föga konstruktivt som formativ respons. Också därför är samtal mellan lärare nödvändiga för att skapa ett gemensamt språk om dans.

Konklusion

Boken sveper över stora fält, men med ett gemensamt perspektiv som vägledande, nämligen kunnande och lärande i dans- och estetiskt lärande i andra konstämnen. Boken tar inte annat än inledningsvis upp frågor om vad dans kan vara i vår samtid. Den tematiken är kanske värd en egen bok.

I litteratur om dans och lärande på ett skandinaviskt språk är denna bok ett välkommet bidrag. Den är en introduktionsbok och skriven med ett okomplicerat språk, men den presenterar viktiga grundläggande frågor om vad kunnande i dans och vad estetiskt lärande består av.

Litteratur som är nämnd i recensionen:

- Andersson, N. (2014). Grading conversations – an intersubjective setting for value assessment. Submitted to *Educational Assessment*, 2014.
- Bamford, A. (2009). Arts and cultural education in Iceland. https://www.menntamalaraduneyti.is/media/MRN-pdf_reports/ann_bamford.pdf
- Green Gilbert, A. (2006). *Brain-Compatible Dance education*. Reston, VA: National Dance Association.
- Lindstrand, F. & Selander, S. (red.) (2009). *Estetiska lärprocesser – upplevelser, praktiker och kunskapsformer*. Lund: Studnetlitteratur.
- Lindqvist, A. (2010). *Dans i skolan, - om genus, kropp och uttryck*. (Diss.) Umeå: Umeå universitet.
- Smith-Autard, J. (1994/2002). *The Art of Dance in Education*. London: A. & C. Black.
- Stinson, S. (2001). Coreographing a life. Reflections on Curriculum, Design, Consciousness, and Possibility. *Journal of Dance Education*, 1 (1), 26-33.
- Stinson, S. (2005). The Hidden Curriculum of Gender in Dance Education. *Journal of Dance Education*, 5, (2), 51-57.
- Strategisk satsning inom lärarutbildningen vid Göteborgs universitet. Delrapport 1* (2014). Lärarutbildningsnämnden. Göteborg: Göteborgs universitet.

Anna-Lena Østern